

صدور مهر اصالت ملی برای ۴۶ اثر صنایع دستی خوزستان

مجتبی گهستونی

از دیرباز صنایع دستی در میان جوامع روستایی و شهری، حوزه فراگیری داشته دارد و این مهم باعث شده تا در تمام استان‌ها، شهرها، روستاها نمود داشته باشد.

همین گستردگی جغرافیایی باعث گردیده تا صنایع دستی به عنوان یکی از پارامترهای مهم در تولید محسوب شود. پارامتری که از آن برای اشتغال‌زایی، توسعه صادرات، ارزآوری، درآمدزایی بهره کافی گرفته نشد.

تاکنون ۲۹۹ رشته از ۴۰۰ رشته صنایع دستی بین‌المللی مصوب و دارای نشان هنری شده است که به نوعی می‌توان گفت ۸۰ درصد از رشته‌های صنایع دستی بین‌المللی شامل رشته‌های ۱۸ گانه از جمله نساجی سنتی، بافته‌های داری و غیر داری، پوشاک سنتی، هنرهای سنتی وابسته به معماری، کاشی سنتی، سفال و سرامیک، صنایع دستی چرمی، صنایع دستی فلزی مثل مینای صبی، صنایع دستی دریایی، صنایع دستی استخوانی، صنایع دستی سنتی، رودوزی‌های سنتی، پیشه‌های وابسته به صنایع دستی، سازهای سنتی، آبیگنه، صنایع دستی کاغذی، میناکاری روی سرامیک، طراحی و نقاشی سنتی، صنایع دستی چوبی و حصیری در ایران فعال هستند. از سوی دیگر در یک حساب سرانگشتی عنوان می‌شود که بیش از ۱۵۰ هزار صنعتگر در خوزستان فعالیت می‌کنند که فقط تعداد اندکی از آنها شناسایی و ساماندهی شده‌اند. پیش‌تر معاون صنایع دستی و هنرهای سنتی وزارت میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری خاطرنشان کرد: «وزارت میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری مزیت‌های رقابتی صنایع دستی هر استان را احصا کرده تا در گام بعد این مزیت‌ها به چرخه صادرات منتقل شوند. تمام برنامه و تلاش وزارتخانه توجه به صادرات صنایع دستی به عنوان یک

مزیت رقابتی و ارزش آفرینی بوده تا با سرمایه‌گذاری اندک، ارزش افزوده بالایی ایجاد کند.» با توجه به طرافت و زنانه بودن شغل صنایع دستی، اشتغال زنان تضمین شده و مادران ما در کنار خانواده خود با مدیریت خانواده می‌توانند خلق ثروت نمایند. در سیاست‌های وزارتخانه به این رویکرد نیز توجه شده است. مریم جلالی گفت: «همانطور که در برنامه هفتم، جایگاه صنایع دستی مشخص بود، تلاش داریم تا در ادبیات توسعه‌ای صنایع دستی هویدا و مشخص شود. زنان به عنوان پیشران پیشرفت صنایع دستی محسوب شده و سعی کردیم ذیل همه سرمایه‌گذاری‌ها، در حوزه صنایع دستی کار آفرینی کنیم. به طور مثال اگر در معدن سرمایه‌گذاری می‌کنیم، با ضایعات حاصل از فعالیت معادن اثر هنری ایجاد کنیم.» صنایع دستی در واقع مزیت رقابتی فرهنگی ما در حوزه اقتصاد فرهنگی ما بوده و تنها چیزی است که می‌تواند در سال مزین بنام «رشد تولید و مهار تورم» به تولید وصل شده و سبب رشد تولیدات حوزه صنایع دستی شود و در عین

حال با انتقال هویت و نگره‌بانی و پاسداشت از این صنایع، ثروت خلق کند. ایران ملو از اقتصاد هویت بنیان بوده و تلاش می‌شود در زنجیره ارزشی برای تولید از خلق و شناسایی گرفته تا تولید، بسته بندی، صادرات، کارپردازی و تکمیل هنرمندان تسهیل‌گری صورت بگیرد. صنایع دستی حاصل سلیقه و دانش نسل‌های قبل بوده که به ما به ارث رسیده است. این نسل‌ها همه چیز را زیبا دیده و در کنار زیبایی به ایجاد خلق ثروت و ارزش آفرینی اقتصادی مبتنی بر شعار معیشت در خدمت هویت گام برداشته و معتقدیم اگر معیشت در خدمت هویت نباشد قطعاً یک سرمایه اقتصادی بوده که در برخی مواقع آسیب زننده خواهد بود. در حال حاضر تعداد ۴۷ شهر و ۲۶ روستا و در مجموع ۷۳ شهرو روستا در کشور ثبت ملی شدند که آثار ثبت شده در این شهر و روستاها بسیار زیاد است. در خوزستان اهواز به عنوان شهر ملی مینای صبی، دزفول شهر ملی کپوبافی، شوشتر شهر ملی احرامی بافی، رفیع شهر ملی بوریایافی، اندیکا شهر ملی دست بافته‌های

عشایری ثبت شده‌اند. مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خوزستان اعلام کرد: صنعتگران صنایع دستی خوزستان ملی در بوشهر موفق به کسب ۴۶ عنوان شدند. محمدحسین ارسطوزاده ششم دی‌ماه ۱۴۰۲ اظهار کرد: هفتمین رویداد داوری مهر اصالت ملی با حضور استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، خوزستان، هرمزگان و بوشهر از سوم تا پنجم دی‌ماه جاری، در محل هتل دلاور بوشهر برگزار شد. مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خوزستان ادامه داد: در روز دوم این رویداد که به داوری آثار خوزستان اختصاص داشت، از ۵۱ اثری که از استان به مرحله نهایی داوری راه پیدا کرده بودند، پس از ارزیابی داوران و کارشناسان، ۴۶ اثر در رشته‌های کپوبافی، گلیم‌بافی، مینای صبی، دست‌بافته‌های عشایری، سفال و سرامیک، خراطی چوب، کمره‌دوزی، سوزن‌دوزی، پوشاک سنتی و چوقابافی مهر اصالت ملی دریافت کردند. او تصریح کرد: مرتضی رحیمی‌لرکی، قدم‌خیز یوسفی، زینب رجبی‌ارپناهی، مریم عالی‌محمودی، نسربین

رحمانی، گلی کیانی چهاربندچه‌زاده، پروین پورمهدیان، صنوبر حسینی‌احمدفداله، محبوبه خسروی، عصمت تیرسحر، مهناز پوردادی، سکینه ریاحی، مهری اقتدار، میترا روان‌فر، مریم تختانی‌پور، محدثه کایدگپ، زینت ظهیرنیا، حدیث باقریان‌زاده، عبدالرحیم فروتن، اشرف نظرزاده دناک، هایده کایدخورد، آمنه کایدگپ، مهتای عسکری‌پویا، رضا سنازاده، فاطمه تخته، بیتا فتاحی قهنویه، ناهید قلی، حامید جیزان، محترم خسروی، گلبناز محمدی حاجی‌وندی، ماهی جان کرد، عظیمه چراغیگاه، فاطمه چراغیگاه و سارا یوسفی نورالدین‌وند صنعتگرانی هستند که در رشته‌های پیش گفته موفق به دریافت مهر اصالت ملی برای آثار خود شدند. ارسطوزاده با بیان این که داوری مهر اصالت ملی صنایع دستی هر دو سال یک بار برگزار می‌شود افزود: این بار استان بوشهر میزبان این رویداد بود که در آن محصولات صنایع دستی از لحاظ مرغوبیت، نوآوری، کیفیت، کاربرد و ... ارزیابی شدند. او گفت: ما در طول سال دوره‌های آموزشی تولیدمحور به منظور بالا بردن سطح فنی و هنری صنعتگران برگزار می‌کنیم که در این بین کارشناسان معاونت صنایع دستی استان آثار صنعتگرانی را که متقاضی دریافت نشان ملی برای محصولات تولیدی خود هستند، بررسی و پرونده‌هایی که قابلیت دریافت این مرحله داوری می‌فرستند. مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خوزستان خاطرنشان کرد: پیش از این، ۱۴۰ اثر صنایع دستی خوزستان مهر اصالت ملی دریافت کرده بودند که با احتساب ۴۶ عنوان یادشده، تعداد آثار دارای مهر اصالت ملی استان به ۱۸۶ اثر افزایش یافت. ویدا توحیدی مدیرکل دفتر آموزش و ترویج معاونت صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی و

داود ملایی‌آنجنی رئیس گروه حفظ و حقوق مالکیت معنوی وزارتخانه، نظارت بر روند داوری رویداد را بر عهده داشتند، ضمن این که مریم جلالی معاون صنایع دستی و هنرهای سنتی وزیر میراث فرهنگی کشور نیز از نحوه اجرای داوری بازدید به عمل آورد. همچنین عباس رحیمی کارشناس و پژوهشگر حوزه صنایع دستی با اشاره به ثبت مناطق تولید صنایع دستی به‌عنوان شهرهای ملی صنایع دستی گفت: «یکی از عوامل تأثیرگذار در زمینه شناساندن و رونق‌بخشی در گرایش‌های صنایع دستی و ارائه مطلوب محصولات در بازارهای داخلی و خارجی است. همچنین، یکی از اساسی‌ترین بحث‌های اقتصادی در دنیای امروز برندسازی است که زمینه توجه مردم و گردشگران را نیز فراهم می‌کند، ثبت ملی شهرها و روستاها در قالب صنایع دستی، گردشگران را از سردرگمی نجات می‌دهد و باعث می‌شود هر گردشگر برای خرید صنایع دستی مورد نظر خود یک مکان و منطقه خاص را مورد توجه قرار دهد.» وی یادآور شد: «از سویی ثبت ملی شهرها و روستاهای صنایع دستی اشتغال پایدار، انتقال و ارتقای فرهنگ‌ها و درنهایت توسعه پایدار را به همراه می‌آورد. در همین راستا و برای بهروری از این ظرفیت بزرگ، در چند سال گذشته چندین شهر و روستای کشورمان عناوینی ملی در زمینه صنایع دستی برای خود کسب کرده‌اند.» رحیمی تأکید کرد: «از میان مزایای اقتصادی و فرهنگی اجتماعی ثبت شهر ملی صنایع دستی، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: معرفی محصولات در سطح ملی و جهانی، تبدیل‌شدن به برند ملی و بین‌المللی، رونق کسب و کار هنرمندان و صنعتگران، معرفی زوایای فرهنگی آن جامعه، استوارشدن پایه ملی فرهنگی صنایع دستی جامعه در سطح بین‌المللی.»

خلف آباد؛

شهری که مولاخلف ساخت و نادرشاه بر آن تاخت!

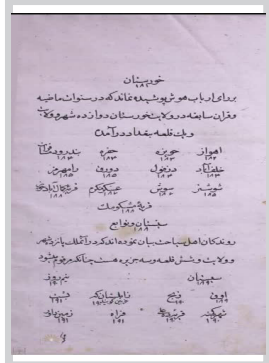
خلف‌آباد (رامشیر) را بنیان گذاشت. «محمد مفید مستوفی یزدی»، مورخ و نویسنده قرن یازدهم، در این باره می‌نویسد: «خلف‌آباد در بیست فرسخی حویزه (هویزه) است. سید خلف، برادر سید مبارک، والی عربستان (خوزستان) در زمان جهانپانی خاقان گیتی‌ستان، شاه عباس ماضی - انارالله برهانه - آن موضع را احداث نمود و الحال در کمال معموری است.» این ولایت تازه‌تأسیس، به سبب برخورداری از موقعیت خاص جغرافیایی و نیز طرح‌های عمرانی مولاخلف، در اندک زمانی به شهری آباد و سرسبز تبدیل شد و رفته‌رفته پذیرای هزاران مهاجر - عموماً لر و عرب - از اطراف و اکناف خوزستان شد که برای تحصیل یا معیشت به این شهر کوچ کرده بودند. این مهاجرت‌ها و نیز اقامت برخی دولتمردان و اندیشمندان مشعشی در «خلف‌آباد»، توسعه و گسترش شهر را سرعت بخشید و آن را برای سالیان مدید در کانون توجه قرار داد. کتاب «ریاض الفردوس خانی» که در سال ۱۰۸۱ قمری تألیف شده است، جمعیت خلف‌آباد و حومه آن

را در آن زمان بین دو تا سه هزار خانوار ذکر می‌کند. علاوه بر آن از برخی مدارس دینی نیز نام می‌برد که نشان روشنی از فعالیت‌های علمی این شهر در قرن یازدهم است: «... خلف‌آباد نیز داخل اقلیم سیوم و خوزستان است. هوایش بهتر از دوزق باشد. و قدیم الایام دو قریه معمور یکی تولخوار، دیگری مدرسه در محاذی اراضی خلف‌آباد بوده که یکی از آنها مدرسه رفیعیه بوده است. در عهد سید علی‌خان والی عربستان (خوزستان) قریتین مذکورترین خراب و خلف‌آباد معمور شده. از این جهت که آب و اراضی [از میان رفته] و زارع آن دو قریه به خلف‌آباد رفته‌اند و بالفعل دو سه هزار خانه از مردم کهگیلویه و اعراب در آنجا مسکن دارند.» اهمیت شهر «خلف‌آباد» در این دو قرن تا آنجا پیش رفت که کتاب «اوصاف الامصار» آن را در شمار دوازده شهر مشهور و معمور خوزستان در عهد صفویه قرار داده است.

این رونق و آبادانی اما دیری نپایید و در پی یورش بی‌رحمانه نادرشاه به خوزستان در نیمه قرن دوازدهم،

خلف‌آباد سیاه‌ترین روزهای تاریخ خود را تجربه کرد. در پی، شهر به کلی ویران شد و ساکنانش به ناچار به مناطق دیگر کوچ کردند. کتاب «تاریخ جغرافیایی خوزستان» در مورد ویرانی «خلف‌آباد» می‌نویسد: «خلف‌آباد به حکم نادرشاه ویران گردید و نیمی از مردمش را به فارس کوچانیدند. از ابنیه آن چیزی که تا کنون برپاست زیارتگاهی است که آن را مقام صاحب‌الزمان می‌نامند.» در منبعی دیگر علت اصلی این حمله ویرانگر، «طغیان مردم خلف‌آباد علیه دولت» ذکر شده است که سبب خشم نادرشاه و در نتیجه هجوم او به این شهر شد: «علت خرابی خلف‌آباد کهنه بر اثر طغیان مردم آن شهر بر علیه دولت و نیرداختن مالیات [بود]. در ایام پادشاهی نادرشاه افشار پس از جنگ مختصر آن را ویران کرد و مردمش پراکنده شدند به شهرهای دیگر خوزستان.» بعد از ویرانی کامل خلف‌آباد و مهاجرت اجباری اهالی آن، این شهر کم‌کم زیر غبار فراموشی ناپدید شد تا اینکه در دوره قاجار مجدداً جان و حیاتی تازه یافت. در این زمان اقوام مختلفی از شهرهای هندیجان، شادگان، رامهرمز، بهبهان

و ... به این شهر رنج‌دیده کوچ کردند و در نزدیکی ویرانه‌های آن؛ از مضیف میر عبدالله تا پارک ساحلی سکنی گزیدند و این چنین «شهر از یاد رفته» را دوباره احیا کردند. خرابه‌های خلف‌آباد قدیم تا قریب به صد سال پیش در اطراف مقام صاحب‌الزمان در شمال رامشیر وجود داشتند اما به سبب عوامل طبیعی و انسانی کم‌کم ویران شدند و امروز از آن ابنیه، جز تلی از خاک اثری باقی نمانده است. تأسف‌بارتر اینکه در دهه‌های اخیر بخشی از این شهر تاریخی به قبرستان و بخشی دیگر از آن به محل تخلیه نخاله‌های ساختمانی تبدیل شده است و این چنین، منطقه تاریخی‌ای که می‌توانست سند هویت و جاذبه گردشگری رامشیر باشد، به طور کامل از صفحه هستی محو و نابود شد. اینک تنها یادگار باقی مانده از شهر دوره صفویه «مقام صاحب‌الزمان» است که در گذشته یکبار به همت اهالی رامشیر مرمت و بازسازی شد اما سال‌هاست که به بوته فراموشی سپرده شده و بعد نیست که در سال‌های آتی، این زیارتگاه نیز به سرنوشت غم‌انگیز «خلف‌آباد قدیم» دچار شود و مانند آن شهر خاطرانگیز تنها نام و یادی از آن برای نسل‌های آینده باقی بماند.

منابع: ۱- حسینی منشی، محمد بن میرک، «ریاض الفردوس خانی» به کوشش ایرج صرافان - فرشته صرافان، تهران، ناشر: بنیاد موقوفه محمود افشار، ناشر دیجیتال: مرکز رایانه ای قائمیه اصفهان، چ اول، ۱۳۸۵-۲۰. شریفی، ناجی، «رامشیر (خلف‌آباد) شهر از یاد رفته»، اهواز، انتشارات خالدین، چ اول، ۱۳۸۰. ۳- مستوفی یزدی، محمد مفید، «فصلی از مختصر مفید» نشریه فرهنگ ایران زمین، شماره ۶، ۱۳۳۷. ۴- مشعشعی، علی‌بن عبدالله، الرحله المکیه (تاریخ سیاسی و اجتماعی مشعشعیان)، انتشارات مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ج ۱.

گردآورنده و نگارنده: نصرالله احمدی مهر

در سال ۱۰۱۳ قمری حاکم هویزه بر «مولا خلف مشعشعی» دانشمند نامدار مشعشعیان خشم گرفت و دستور داد این عالم جوان را نابینا سازند. در پی این حادثه تلخ، وی جلای وطن کرد و به کهگیلویه نزد امام قلی‌خان، حاکم فارس رفت. امام قلی‌خان که در دوستداری و حمایت از علما و شعرا معروف بود، با آغوش باز از مولا خلف استقبال کرد و بعد از مشورت با «شاه عباس صفوی» بخشی از ناحیه «جراحی» را به او بخشید. مولا خلف این سخاوت ملوکانه را مشتاقانه پذیرفت و با خویشان و همراهان خود در کرانه رودخانه جراحی (مقام صاحب‌الزمان کنونی) رحل اقامت افکند و شهر